

Warszawa, dnia 29 września 2020 r.

BAS-WAP-617/20

Pan Poseł
Sławomir Jan Piechota
Przewodniczący Komisji
do Spraw Petycji

Opinia prawna

dotycząca petycji nr BKSP-145-IX-89/20 w sprawie nowelizacji art. 24 § 3 i 921 § 3 kodeksu cywilnego

I. Treść i cel petycji

Petycja nr 145-IX-89/20 została wniesiona przez osobę fizyczną. Jej przedmiotem jest żądanie zmiany art. 24 § 3 i 921 § 3 ustawy z dnia z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. t.j. z 2019 r., poz. 1145 ze zm., dalej: k.c.) poprzez zamianę słów „prawie wynalazczym” na słowa „prawie własności przemysłowej” oraz słów „praw autorskich albo praw wynalazczych” na słowa „praw własności intelektualnej”.

Żądanie dotyczące zmiany art. 910¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2019 r., poz. 1460 ze zm.) w petycji błędnie oznaczone jako art. 910² zostało przez wnoszącego petycję wycofane.

Zmiana ma – zdaniem wnoszącego petycję – charakter porządkowy i służy „unowocześnieniu” przepisów k.c. w zakresie odwołania do prawa własności intelektualnej.

II. Czy petycja mieści się w zakresie zadań i kompetencji adresata petycji (art. 2 ust. 3 ustawy o petycjach)?

Petycja dotyczy zmiany ustawy przez Sejm. Zgodnie z art. 95 ust. 1 Konstytucji RP władzę ustawodawczą w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują Sejm i Senat. Natomiast stosownie do art. 118 ust. 1 Konstytucji RP inicjatywa ustawodawcza przysługuje m.in. posłom. Artykuł 32 ust. 2 Regulaminu Sejmu, w związku z art. 112 Konstytucji RP, precyzuje, że poselskie projekty ustaw mogą być wnoszone przez komisje sejmowe lub grupę co najmniej 15 posłów podpisujących

projekt. Uwzględniając powyższe należy uznać, iż petycja mieści się w zakresie zadań i kompetencji Sejmu.

III. Wymogi formalne (art. 4 ust. 1 i 2 ustawy o petycjach)

Petycja spełnia wymogi formalne określone w art. 4 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 870).

IV. Kwestie, które ekspert uznaje za istotne w związku z petycją

1. Pojęcie „własności intelektualnej” („prawa własności intelektualnej”, ang. „intellectual property”).

Art. 2 Konwencji Berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych używa pojęcia „dzieła literackie i artystyczne”, czym obejmuje wszystkie dzieła literackie, naukowe i artystyczne, bez względu na sposób lub formę ich wyrażenia, takie jak książki, broszury i inne pisma; odczyty, przemówienia, kazania i inne dzieła tego rodzaju; dzieła dramatyczne lub dramatyczno-muzyczne; dzieła choreograficzne i pantomimy; dzieła muzyczne ze słowami lub bez słów; dzieła filmowe oraz zrównane z nimi dzieła wyrażane w podobny sposób jak film; dzieła rysunkowe, malarstwo, dzieła architektoniczne, rzeźby, dzieła rytownicze i litograficzne; dzieła fotograficzne oraz zrównane z nimi dzieła wyrażane w podobny sposób jak fotografia; dzieła sztuki użytkowej, ilustracje, mapy geograficzne, plany, szkice i dzieła plastyczne dotyczące geografii, topografii, architektury lub innych nauk¹. Pojęcie to nawiązuje do „własności rzeczy”, głównie ze względu na przyjętą konstrukcję bezwzględnych praw podmiotowych² i opiera się na szczególnej konstrukcji dobra niematerialnego o charakterze intelektualnym, różniącego się od innych niematerialnych przedmiotów stosunków prawnych, obejmując problematykę szeroko rozumianych prawa autorskiego i prawa własności przemysłowej³.

Pojęcie to bywa przeciwstawiane pojęciu „własności przemysłowej”, które ukształtowane zostało przede wszystkim przez przepisy Konwencji Paryskiej

¹ Konwencja berneńska o ochronie dzieł literackich i artystycznych z dnia 9 września 1886 r. uzupełniona w Paryżu dnia 4 maja 1896 r., zrewidowana w Berlinie dnia 13 listopada 1908 r., uzupełniona w Bernie dnia 20 marca 1914 r., zrewidowana w Rzymie dnia 2 czerwca 1928 r., w Brukseli dnia 26 czerwca 1948 r., w Sztokholmie dnia 14 lipca 1967 r. i w Paryżu dnia 24 lipca 1971 r. oraz poprawiona dnia 2 października 1979 r., Dz.U. z 1990 r, Dz. U. poz. 82, poz. 474 – zał. Polska przystąpiła do Konwencji Berneńskiej 28 stycznia 1920 r.

² J, Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, WoltersKluwer 2008, s. 17.

³ M. Załucki, *Prawo własności intelektualnej*, Repetytorium, Difin 2008, s. 21.

o ochronie własności przemysłowej z 20 marca 1883 r.⁴. Zgodnie z treścią art. 1 i 2 tej Konwencji, *przedmiotem ochrony własności przemysłowej są patenty na wynalazki, wzory użytkowe, rysunki i modele przemysłowe, znaki fabryczne lub handlowe, nazwa handlowa i oznaczenia pochodzenia lub nazwy pochodzenia, jak również zwalczanie nieuczciwej konkurencji. Słowa „własność przemysłowa” należy rozumieć w ich najszerszym znaczeniu i stosować nie tylko do przemysłu i handlu w ścisłym znaczeniu, ale również do przemysłów rolnych (wina, ziarna, liści tytoniowych, owoców, zwierząt i.t.d.) i górniczych (minerały, wody mineralne i t.d.). Do patentów na wynalazki zalicza się również różne rodzaje patentów przemysłowych, uznanych przez ustawodawstwa krajów zawierających umowę, jak patenty wprowadzające, patenty na udoskonalenia, patenty i świadectwa dodatkowe i.t.d.*

Z kolei na gruncie TRIPS (porozumienia w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej⁵), przez pojęcie własności intelektualnej rozumie się: prawa autorskie i pokrewne, znaki towarowe, oznaczenia geograficzne, wzory przemysłowe, wynalazki chronione patentami, topografie układów scalonych oraz informację nieujawnioną. Określenie to występuje także w nazwie Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO⁶), a zdefiniowane jest w art. 2 pkt viii) Konwencji o jej ustanowieniu podobnie jak w Konwencji Berneńskiej⁷ i jest pojęciem zbiorczym obejmującym prawa do dóbr objętych ochroną przez Konwencję Paryską o ochronie własności przemysłowej i Konwencją berneńską o ochronie dzieł literackich

⁴ Dz.U. z 1932 r., Nr 2 poz. 8 ze zm. Pod pojęciem Konwencji paryskiej rozumie się Akt sztokholmski zmieniający Konwencję paryską o ochronie własności przemysłowej z dnia 20 marca 1883 r., Dz. U. z 1975 r. Nr 9, poz. 51. Pierwotny tekst konwencji został podpisany na międzynarodowej konferencji w Paryżu przez 10 państw, które utworzyły Związek Ochrony Własności Przemysłowej zwany Związkiem Paryskim (art. 1 ust. 1). Zadania tego związku przejęła w 1967 r. Światowa Organizacja Własności Intelektualnej (WIPO). Obecnie stronami konwencji są prawie wszystkie kraje świata. Konwencja paryska poddawana była wielokrotnym nowelizacjom, mającym na celu aktualizację jej treści - w Brukseli 14 grudnia 1900 r., w Waszyngtonie 2 czerwca 1911 r., w Hadze 6 listopada 1925 r., w Londynie 2 czerwca 1934 r., w Lizbonie 31 października 1958 r. i w Sztokholmie 14 lipca 1967 r. W ich efekcie powstawały nowe wersje tekstu konwencji paryskiej, nie zawsze ratyfikowane przez wszystkie państwa członkowskie. Ukształtowała się w ten sposób mozaika powiązań pomiędzy poszczególnymi państwami-stronami, dla których z reguły wiążący charakter miał ostatni wspólny tekst konwencji paryskiej. Wynikające stąd trudności w zakresie stosowania postanowień tej konwencji zostały znacznie osłabione za sprawą unormowania zawartego w art. 2 ust. 1 Porozumienia w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej z dnia 15 kwietnia 1994 r. (TRIPS) (Dz. U. z 1996 r. Nr 32, poz. 143, zał.), stanowiącego, że wszystkie kraje będące stroną tego porozumienia związane są sztokholmskim tekstem konwencji paryskiej z 1967 r. Polska przystąpiła do Związku Paryskiego, podpisując w 1920 r. wersję waszyngtońską z 1911 r. oraz ratyfikując w 1931 r. kolejną haską redakcję konwencji z 1925 r. i przystępując 5 grudnia 1974 r. do aktu sztokholmskiego z 1967 r.; za: J. Szczotka, *Prawo własności przemysłowej*, LEX 2015, Komentarz do art.3 ustawy - Prawo własności przemysłowej.

⁵ Porozumienie z dnia 15 kwietnia 1994 r., Załącznik do Dz. U. z 1996 r., Nr 32, poz. 143.

⁶ Dz. U. 1975 r., Nr 9, poz. 49, <https://www.wipo.int/portal/en/index.html>.

⁷ Konwencja o ustanowieniu Światowej Organizacji Własności Intelektualnej, sporządzona w Sztokholmie 14 lipca 1967, Dz. U. z 1975 r., Nr 9 poz. 49.

i artystycznych, a także prawa do wszelkiego rodzaju dóbr, jakie dzięki działalności ludzkiej pozostają dziedzinie przemysłu, sztuki, kultury, nauki oraz ochronę przed nieuczciwą konkurencją⁸. W takim przypadku, pojęcie własności intelektualnej obejmować więc będzie zarówno: własność literacką, naukową i artystyczną (podlegającą ochronie przede wszystkim na gruncie prawa autorskiego i praw pokrewnych⁹) oraz bazy danych, jak i własność przemysłową¹⁰ (wynałazki, wzory użytkowe, wzory przemysłowe, znaki towarowe, oznaczenia geograficzne i topografie układów scalonych), w ramach której wyróżnia się także prawo zwalczania nieuczciwej konkurencji (na gruncie Konwencji paryskiej włączane do pojęcia własności przemysłowej, a odrębnie ujęte w ustawodawstwie polskim¹¹) oraz odmiany roślin¹². Taka szeroka definicja własności intelektualnej znajduje oparcie m. in. w dyrektywie 2004/48WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej¹³.

2. Do 30 czerwca 2020 r. przepisy Kodeksu postępowania cywilnego nie posługiwały się pojęciem „spraw własności intelektualnej”, podobnie jak obecne przepisy kodeksu cywilnego¹⁴ nie używają terminu „prawa własności intelektualnej”. Ustawa z dnia 13 lutego 2020 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹⁵ wprowadziła szereg istotnych zmian w dziedzinie prawa własności intelektualnej. Zmiany te weszły w życie z dniem 1 lipca 2020 roku. Ustawa wprowadziła do Kodeksu postępowania cywilnego dział IVg pt. „Postępowanie w sprawach własności intelektualnej”. Zgodnie z art. 479⁸⁹ k.p.c., przepisy tego działu stosuje się w sprawach o ochronę praw autorskich i pokrewnych, o ochronę praw własności przemysłowej oraz o ochronę innych praw na dobrach niematerialnych, które ustawodawca definiuje jako sprawy własności intelektualnej.

⁸ M. Poźniak-Niedzielska, *Własność intelektualna i przemysłowa w Unii Europejskiej*, Warszawa-Poznań 2005, s. 19 – 22.

⁹ Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, Dz. U. t.j. z 2019 r., poz. 1231 ze zm.

¹⁰ Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej, Dz. U. t.j. z 2020 r., poz. 286 ze zm.

¹¹ Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, Dz. U. t.j. z 2019 r., poz. 1010 ze zm. Zdaniem M. Załuckiego, *op. cit.*, s. 21, wątpliwości może budzić zaliczenie do dóbr własności intelektualnej problematyki związanej ze zwalczaniem nieuczciwej konkurencji, co jest związane z brakiem możliwości wyodrębnienia konkretnego dobra niematerialnego, będącego przedmiotem prawa podmiotowego.

¹² Tak: J. Barta, R. Markiewicz, *op. cit.*, s. 17.

¹³ Dz.U.UE.L. z 2004 r., Nr 157, poz. 45, motyw (1) i (2).

¹⁴ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny, Dz. U. t.j. z 2019 r., poz. 1145 ze zm.

¹⁵ Dz.U. poz. 288.

Sprawami własności intelektualnej w rozumieniu tego działu są także sprawy o:

1) zapobieganie i zwalczanie nieuczciwej konkurencji;

2) ochronę dóbr osobistych w zakresie, w jakim dotyczy ona wykorzystania dobra osobistego w celu indywidualizacji, reklamy lub promocji przedsiębiorcy, towarów lub usług;

3) ochronę dóbr osobistych w związku z działalnością naukową lub wynalazczą.

Ustawodawca definiując to pojęcie na potrzeby k.p.c. nie uznał za zasadne zmienić pojęć występujących w kodeksie cywilnym na tożsame z użytymi w k.p.c., bowiem intencją projektodawcy nie było systemowe definiowanie pojęcia własności intelektualnej ani zastępowanie nim istniejących do tej pory pojęć, występujących w innych ustawach. Najlepszym rozwiązaniem, zdaniem projektodawcy, było szczegółowe opisanie właściwości sądów własności intelektualnej, w taki jednak sposób, aby nie stały się one właściwe dla typowych spraw o ochronę dóbr osobistych, rozpoznawanych w wydziałach cywilnych. Jako wyznacznik właściwości sądów własności intelektualnej w zakresie ochrony dóbr osobistych projektodawca przyjął związek tej ochrony z komercyjnym wykorzystaniem dobra osobistego lub z działalnością naukową lub wynalazczą podmiotu, który poszukuje ochrony prawnej. Wysoki stopień specjalizacji sądów własności intelektualnej uzasadnia, aby w zakresie ich kognicji pozostawały wszystkie sprawy z zakresu naruszenia dóbr osobistych w związku z działalnością komercyjną lub naukową – bez względu na to, czy powód żąda ochrony o charakterze wyłącznie majątkowym czy o charakterze wyłącznie niemajątkowym, czy też zgłasza w jednym postępowaniu oba rodzaje roszczeń. W uzasadnieniu do projektu ustawy wskazano, że *sprawa własności intelektualnej definiowana będzie także przez orzecznictwo ukształtowane na podstawie dotychczas obowiązującego art. 17 pkt 2 k.p.c.*

Należy podkreślić, że ustawodawca posłużył się formułą „przepisy niniejszego działu stosuje się w sprawach...” oraz „spraw własności intelektualnej w rozumieniu niniejszego działu” co oznacza, iż zastosowany na potrzeby k.p.c. zakres pojęcia „własność intelektualna” nie powinien być „przenoszony” nie tylko do innych ustaw, ale nawet do innych części k.p.c., bowiem pojęcie „sprawy własności intelektualnej” używane jest dla oznaczenia kognicji sądu, a nie w znaczeniu materialnym. Intencją projektodawcy nie jest definiowanie pojęcia „własności intelektualnej” oraz jego relacji do pojęcia „własności przemysłowej” – a wskazanie, jakie sprawy będą rozpoznawane

przez sądy własności intelektualnej¹⁶. W przypadku zamieszczonej w petycji propozycji dotyczącej art. 921 § 3 k.c. należy zauważyć, że pojęcie praw własności intelektualnej jest znacznie szersze i obejmuje np. prawo do ochrony przed nieuczciwą konkurencją. Tak więc, nadal w polskim ustawodawstwie nie ma legalnej definicji pojęcia „własności intelektualnej”, a jego wprowadzenie do przepisów kodeksu cywilnego to zmiana systemowa, i ewentualne podjęcie prac legislacyjnych powinno zostać poprzedzone odpowiednimi analizami i konsultacjami.

Art. 24 § 3 k.c. stanowi, że *przepisy powyższe¹⁷ nie uchybiają uprawnieniom przewidzianym w innych przepisach, w szczególności w prawie autorskim oraz w prawie wynalazczym*. Zmiana treści tego przepisu nie jest konieczna, nie posługuje się on bowiem tytułem ustawy¹⁸, który został zmieniony w związku z uchwaleniem nowej ustawy¹⁹, a jedynie ogólną i to przykładowo wskazaną kategoryzacją spraw. Tak skonstruowana treść nie stoi zatem na przeszkodzie prawidłowemu realizowaniu norm znowelizowanego k.p.c. Prawo własności przemysłowej z kolei określa przede wszystkim zespół norm prawnych regulujących stosunki związane z powstaniem, treścią, zmianą, ustaniem oraz ochroną praw podmiotowych wobec określonych dóbr niematerialnych, korzystaniem oraz obrotem wskazanymi dobrami, a także kwestie uzyskania oraz utrzymania ochrony prawnej. Regulacja ta obejmuje nie tylko zagadnienia materialne, tj. prawa i obowiązki stron, ale także zagadnienia procesowe, tj. procedury, jak również przepisy ustrojowe i organizacyjne dotyczące struktury Urzędu Patentowego RP²⁰. Zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 6 Prawa własności przemysłowej pod pojęciem „projektów wynalazczych” rozumie się wynalazki, wzory użytkowe, wzory przemysłowe, topografie układów scalonych i projekty racjonalizatorskie (a zatem nie zalicza się doń znaków towarowych i oznaczeń geograficznych).

¹⁶ Ocena skutków regulacji projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, s. 95,

<http://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/FA7E1B1C4E10CEC8C12584C6003A5D00/%24File/45.pdf>.

¹⁷ Art. 24 § 1 k.c. *Ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny.* § 2. *Jeżeli wskutek naruszenia dobra osobistego została wyrządzona szkoda majątkowa, poszkodowany może żądać jej naprawienia na zasadach ogólnych.*

¹⁸ Ustawa z dnia 19 października 1972 r. o wynalazczości, Dz. U. t.j. z 1993 r. poz. 117 ze zm.

¹⁹ Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej, Dz. U. t.j. z 2020 r., poz. 286 ze zm., dalej także jako p.w.p.

²⁰ A. Hołda-Wydrzyńska, *Prawo własności przemysłowej*, w: R. Blicharz (red.), *Przedsiębiorca: zagadnienia wybrane*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego s. 274.

Dobra osobiste, w tym twórczość wynalazcza, podlegają [...] ochronie na podstawie art. 23 i 24 k.c. za pomocą środków tam przewidzianych. Artykuł 24 § 3 k.c. rozstrzyga o wzajemnej relacji między powołanymi przepisami kodeksu cywilnego a innymi pozakodeksowymi przepisami, w tym także ustawy - prawo własności przemysłowej, stanowiąc, że przepisy te nie uchybiają uprawnieniom przewidzianym w prawie wynalazczym. Takie postanowienie przytoczonej normy o charakterze kolizyjnym pozwala - przy uwzględnieniu art. 1 ust. 2 p.w.p.²¹ - na przyjęcie istnienia kumulatywnego zbiegu przepisów ustawy, dopuszczając kumulatywne albo alternatywne stosowanie środków ochrony przewidzianej w przepisach obu ustaw, przy czym ich wybór należy do strony powodowej²².

Wydaje się, że użyte w art. 24 k.c. pojęcie „prawa wynalazczego” na tle dotychczasowej praktyki orzeczniczej nie budzi wątpliwości interpretacyjnych, natomiast proponowana przez wnoszącego petycję zmiana ma szerszy charakter niż tylko porządkujący.

V. Wnioski końcowe

Przedstawione w petycji żądania należy postrzegać w kategorii zmian kompleksowych, a ewentualne podjęcie prac legislacyjnych powinno zostać poprzedzone odpowiednimi analizami i konsultacjami. Podjęcie wrywkowych działań legislacyjnych w tej materii wydaje się zaś niezasadne.

Autor:

Joanna M. Karolczak
ekspert ds. legislacji
w Biurze Analiz Sejmowych

Akceptował:

Wicedyrektor Biura Analiz Sejmowych

Jacek Krawczyk

Deskryptory bazy REX: petycja, kodeks cywilny, kodeks postępowania cywilnego, prawo autorskie, prawo własności przemysłowej, prawo własności intelektualnej.

²¹ Art. 1 ust. 2 p.w.p. w brzmieniu: Przepisy ustawy nie uchybiają ochronie przedmiotów, o których mowa w ust. 1 pkt 1, przewidzianej w innych ustawach.

²² T. Żyznowski, *Niektóre aspekty drogi sądowej w sprawach z zakresu własności przemysłowej*, Przegląd Sądowy 2002/9/3.